

УДК 94(478)

Мар'яна Зуляк

**ЛИСТУВАННЯ АНТОНА КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО З ІВАНОМ ФРАНКОМ
(1904–1912 РР.)**

У статті проаналізовано важливий аспект епістолярної спадщини – листування Антона Крушельницького з Іваном Франком упродовж 1904–1912 рр. Охарактеризовано основні питання, які служили предметом обговорення, а саме: видавничі плани та проекти, проблеми, пов'язані з видавничою діяльністю, сумою авторських гонорарів тощо.

Ключові слова: Східна Галичина, Антін Крушельницький, Іван Франко, визначні діячі, листування.

Актуальність досліджуваної проблеми ґрунтується на тому, що серед визначних діячів культурницького руху в Східній Галичині початку ХХ ст. чільне місце посідав Антін Крушельницький, процес становлення якого тісно пов'язаний з особою Івана Франка. Власне вплив Каменяра на А. Крушельницького проявився у тому, що Іван Якович був не лише серйозним критиком молодого автора, але й виступав радником й співавтором окремих його творів.

Складовою частиною культурницької спадщини А. Крушельницького є його епістолярій, найвагоміше першоджерело для рецепції художнього світу автора, що представляє науковий інтерес не лише як матеріал для вивчення біографії, але і як оригінальний чинник, у якому відображена багатогранність духовного світу автора, індивідуальні особливості його мислення та спосіб світовідчуття, тому листування А. Крушельницького з І. Франком – є важливою сторінкою української біографістики.

Наукова новизна досліджуваної проблеми полягає у тому, що задекларована нами проблематика практично науковцями не вивчалася, тому заслуговує на ґрунтовне наукове пізнання й об'єктивний аналіз.

Об'єктом дослідження є творча спадщина А. Крушельницького.

Предмет дослідження – особливості листування А. Крушельницького з І. Франком.

Основна мета публікації – дослідити листування А. Крушельницького з І. Франком у зазначений період.

Завдання дослідження ґрунтуються на аналізі листів А. Крушельницького до І. Франка; характеристиці основних питань, які були предметом обговорення; висвітленні видавничих планів та проектів; з'ясуванні проблеми, пов'язаних з видавничою діяльністю, сумою авторських гонорарів тощо.

Зрозуміло, що обмежений обсяг публікації не вичерпує усіх аспектів досліджуваної проблематики. Незважаючи на певні здобутки науковців у дослідженні задекларованої тематики, поза межами наукових досліджень залишається чимало важливих нерозв'язаних проблем. Зокрема, це листування А. Крушельницьким з І. Франком у 1904–1912 рр.

Окремі аспекти впливу І. Франка на становлення А. Крушельницького подав С. Трофимук у статті "Антін Крушельницький – кореспондент Івана Франка" [1, с. 146–147]. Дослідники звертають основну увагу на взаємини А. Крушельницького та І. Франка на початковому етапі їх становлення [2, с. 197–226]; співпрацю А. Крушельницького з часописом "Життя і знання" [3, с. 160–165], у якому опубліковано статті, присвячені І. Франку; популяризацію А. Крушельницьким творчості Каменяра [4, с. 117–120].

Джерельну базу дослідження складають публікації періодичного видання товариства "Просвіта" – "Життя і знання" [5, с. 195–198; 6, с. 245–247; 7, с. 289–291; 8, с. 311–314]; матеріали Державного архіву Львівської області (фонд Р. 1738 "Редакція літературно-мистецького та громадсько-політичного журналу "Жовтень" Спілки письменників України") [9]. Зокрема, досліджувану проблематику в зазначеному фонді Державного архіву Львівської області представляє оригінал статті С. Трофимука "Антін Крушельницький – кореспондент Івана Франка", листи А. Крушельницького до Каменяра. На основі проведеного аналізу, виокремлюємо дві групи листів.

До першої групи відносимо листи, пов'язані з драмами А. Крушельницького, у яких розкрито питання їх суспільної злободенності, конфліктності ситуації, реалізму, на що постійно наголошував І. Франко молодому автору. У листах йдеться про те, що І. Франко критикував перші його твори, однак вдалі – оцінював позитивно. Гадаємо, що конструктивна критика Іваном Яковичем ранніх творів Антона Владиславовича дала свій результат, тому що молодий автор зумів виправити критичні зауваження й завдяки цьому досяг у драматургії значних висот творчої манери. Йдеться про комедію "Орли" (1906 р.), яка стала справжнім досягненням української драматургії початку ХХ

ст. Її І. Франко опублікував окремою книгою у видавничій спілці "Літературно-наукового вісника" і високо оцінив у рецензії на сторінках цього ж видання [9, арк. 226].

Друга група листів – це видавничі питання. Зокрема, йдеться про те, що у 1905 р. А. Крушельницький переїхав на педагогічну роботу до Станіслава й саме у цей час планував видати серію хрестоматійних підручників та навчальних посібників для навчання шкільної молоді. Відповідно, з цього приводу він консультувався з І. Франком щодо видання зазначених книг серіями. Зауважимо, що видані книги були солідним внеском у поступ педагогічної думки Східної Галичини. До речі, зміст листів свідчить про те, що Іван Якович був не лише порадиником, але й співавтором деяких випусків, що видавалися під грифом "Видання Антона Крушельницького. Власність Івана Франка" [9, арк. 226].

А. Крушельницький познайомився з І. Франком у 1899 р., ще в студентський період своєї літературно-видавничої праці. Власне, з цього часу розпочинається їх співпраця. Гадаємо, що молодий автор не лише дослухався до побажань І. Франка, але, можливо, й перебував під впливом його творчої манери та літературного стилю, позитивно сприймав критичні побажання і зауваження Івана Яковича. Тоді й вийшла перша збірка оповідань А. Крушельницького "Пролетарі". А. Крушельницький активно співпрацював з "Літературно-науковим вісником", на час відсутності І. Франка, у 1900 р., виконував обов'язки редактора видання. 19 січня 1900 р. на засіданні НТШ А. Крушельницького офіційно обрано співробітником редакції "Літературно-наукового вісника", згодом заступником секретаря товариства. Однак у червні 1900 р., за нез'ясованих обставин, під час відсутності у Львові І. Франка, А. Крушельницький вийшов із членів НТШ і звільнився з редакції "Літературно-наукового вісника" [9, арк. 225].

Однак не поривав творчих і літературних стосунків ні з редакцією "Літературно-наукового вісника", ні особисто з І. Франком [9, арк. 226]. Як свідчать архівні матеріали, на той час І. Франко був першим читачем, критиком і видавцем творів А. Крушельницького, які йому останній надсилав іноді за посередництвом В. Гнатюка, який працював у редакції "Літературно-наукового вісника" [9, арк. 226].

Листування А. Крушельницького з І. Франком за своїм функціональним призначенням відноситься здебільшого до приватного, що обумовлене особливостями взаємин між адресатами. Усіх листів нараховуємо – 16, з них 9 – відправлених із Коломиї, 3 – із Бережан, 2 – зі Станіслава, 2 – без зазначення місцевості і дати (підрховано автором на основі аналізу архівної справи) [9, арк. 227–257]. Усю кореспонденцію можна розділити на декілька хронологічних періодів, виходячи з назви місцевості, з якої відправлено листа, можна умовно виділити такі періоди: перший – коломиїський, нараховує 9 листів, а саме: 21 лютого 1904 р., 26 березня 1904 р., 3 червня 1904 р., 3 листопада 1909 р., 30 грудня 1909 р., 11 березня 1910 р., 17 березня 1910 р., 27 червня 1910 р., 4 грудня 1910 р.; другий – станіславський, нараховує 2 листи: 30 грудня 1905 р., 8 червня 1906 р.; третій – бережанський, нараховує 3 листи: 21 червня 1911 р., 12 листопада 1911 р., 2 січня 1912 р.; без зазначеної місцевості і дати – 2 листи (підрховано автором на основі аналізу архівної справи) [9, арк. 227–257].

Цілком закономірно, що в процесі становлення, молодий автор намагався заручитися підтримкою знаного Івана Яковича, з тим, щоб мати змогу друкуватися у тогочасних виданнях. Як критику, А. Крушельницький надсилав на рецензію І. Франку свої твори. Першого листа А. Крушельницький написав до І. Франка 21 лютого 1904 р. У ньому йдеться про те, що молодий автор звертався до Івана Яковича з проханням про друк драми "Де серце мовчить...", у якій він намагався передати деякі типові риси коломиїського сполонізованого українця-міщанина. У листі автор радиться з Каменярем щодо назви і пропонує робочу назву "З життя коломиїських міщан", однак її ж і заперечує, наголошуючи на тому, що цей твір тоді носитиме локальний характер. А. Крушельницький пропонує І. Франку надрукувати один акт у "Літературно-науковому віснику", а відтак усю драму у видавничій спілці. Автор ставить умову щодо суми гонорару в розмірі 100 злотих (далі – зл.) за перше видання і просить пана доктора (І. Франка – примітка автора) прочитати твір якомога швидше, позаяк йому вкрай необхідні кошти [9, арк. 227]. Як свідчить аналіз подальших листів, А. Крушельницький все ж таки погодився із загальними зауваженнями І. Франка щодо тексту драми, останній акт, пізніше написаний видав, решту знищив [9, арк. 229–230].

А. Крушельницький просив дати йому відповідь до березня, позаяк десь у цей час планувався вихід альманаху "Над Прутом", у якому він і мав намір друкувати свою драму, якщо б її не надрукувала видавнича спілка і "Літературно-науковий вісник". Зокрема, А. Крушельницький висловлював побажання, що якщо б альманах друкувала видавнича спілка, то він просив би гонорар у розмірі 60 зл., з них на 40 зл. просив надіслати видань спілки [9, арк. 228]. А. Крушельницький намагався з'ясувати у І. Франка чи друкуватимуть його драму і на умовах. Окрім того, він вважав, що якщо видання його умов не дотримає, просив надіслати йому твір. Матеріальні умови А. Крушельницького були надзвичайно складними, тому він не переставав турбувати І. Франка щодо гонорару за друк [9, арк. 228].

Крім творів драматичного характеру, А. Крушельницький прагнув видавати підручники для школярів зі вступною статтею автора, історичними і літературними примітками й поясненнями. “Се видання, призначене для шкільної молоді, має викинути з рук пусті підручники до шкільної лектури і бути посередником між молодіжжю, а тими гарними нашими творами наших найліпших письменників, яких не можна читати в школі задля того, що вони видані усуміш із іншими нецензурними (для гімназії) творами” [9, арк. 229].

А. Крушельницький вважав, що це видання мало б бути дешевим з тим, щоб учні мали б можливість їх придбати. Першою він планував друкувати поему “Іван Вишенський” з авторськими оглядом і поясненням. Другою – комедію І.Тобілевича “Хазяїн”, наступними вибрані твори, оповідання і драми [9, арк. 228–229].

Можливо, що ідею А. Крушельницького про видання серії книжок українських авторів для учнівського молоді, так званої “домової лектури”, підтримувала філія товариства “Українська громада” в Коломиї планувала видавати, про що він сповіщав І.Франка [9, арк. 230]. А. Крушельницький просив дозволу на видання двох-трьох аркушів ліричних творів автора [9, арк. 230]. До речі, І. Франко дав дозвіл на видання декількох аркушів своїх ліричних творів для шкільної молоді [9, арк. 231]. А. Крушельницький окрім того, що намагався видавати твори українських авторів для шкільної молоді, прагнув ознайомити її з творчістю І. Франка. У одному із листів він писав до Каменяра про те, що його твори, за винятком “Захара Беркута”, прочитати ніде. У А. Крушельницького виникали сумніви щодо того, чи усі твори рекомендує до друку шкільна рада. Зокрема, йшлося про “Пісні руських хлопів радикалів” [9, арк. 231].

А. Крушельницький повідомляв І.Франка про те, що філія товариства “Українська громада” в Коломиї видала дві його книжки – вибір поезій та оповідань. У якості гонорару філія надіслала йому як автору 300 примірників видань, окрім того у книгарні залишалося ще 600 примірників за ціною 360 корон. (далі – кр.). Філія нагадувала автору про те, що надсилатиме усі інші примірники на адресу книгарні НТШ лише за умови, що авторські примірники, передані І. Франку, як гонорар, будуть розпродані за ціною 60 сотиків (далі – сот.) [9, арк. 232].

У силу різних обставин А. Крушельницький так і не зміг видати поему “Іван Вишенський” І. Франка, натомість виникла ідея друку поеми “На святоюрській горі”, студії М. Драгоманова “Байка Богдана Хмельницького”. Передбачалося, що видавець подасть біографію М. Драгоманова, про порівняльний метод в етнографії та його заслуги у цій сфері, вступне слово до студії. А. Крушельницький пропонував написати І. Франку, подати авторський переклад староруської притчі про гадюку в будинку і переднє слово про М. Драгоманова. Окрім того, вважав, що книжка мала б бути в обсязі 5 аркушів друку, з них поема “На староюрській горі” 1–3^{1/2} аркуші, переклад притчі й студія М. Драгоманова “Байка Богдана Хмельницького” 2–3 аркуші [9, арк. 234–235]. А. Крушельницький пропонував до видання твори європейських авторів, перекладених І. Франком, на таких умовах: автор отримував 300 примірників видань вартістю 60 сот. за один примірник [9, арк. 235]. Аналогічні умови виплати гонорару стосувалися й видання студії про М. Драгоманова [9, арк. 235].

Заплановані видання філія товариства “Українська громада” в Коломиї планувала надрукувати за винятком поеми “На святоюрській горі” [9, арк. 237]. Як виявилось, насправді філія товариства “Українська громада” в Коломиї заплановані твори видала, натомість заборгувала й А. Крушельницькому, тому що “... професори по різних гімназіях позабирали книжки і не квапляться віддавати гроші, а наші упімення ігнорують” – писав А. Крушельницький у листі до І. Франка від 27 червня 1910 р. [9, арк. 238–239].

У деяких листах А. Крушельницький з прикрістю повідомляв І. Франка про те, що “... я дав працю, дав гроші – тепер вони задержали усі мої вложені у видавництво гроші (властиво моїх коштів) і ані не думають відповідати на мої листи. Се така збиранина якихсь диких, грубошкурних індивідуїв, що годі просто зрозуміти.

Тамошній проф. Кузьма просив мене віднести до Вас від філії з виданням “Казки про гадюку”. Потім тихо. Аж тут в Бережанах я дізнався недавно від Єлюка якою сіткою інтриг оплели вони видання Драгоманова...” [9, арк. 240].

Вважаємо, що основними причинами, пов’язаними із “затягуванням” друку праці про М. Драгоманова, могли бути політичні. Про це свідчить той факт, що окремі діячі філії товариства “Українська громада” в Коломиї намагалися, виходячи з політичної кон’юнктури, заборонити видання творів М. Драгоманова.

Варто зазначити, що власне І. Франко належав ще з гімназійних років до “Академічного гуртка”, орієнтованого на москвофільство. На думку А. Крушельницького, основною причиною було те, що згадуване товариство виділяло позики своїм членам, стипендії і матеріальну допомогу від Народного дому, Ставропігійського інституту й видавало двотижневик “Друг”, з яким він співпрацював ще з часу навчання у гімназії [6, с. 245]. Як вважав А. Крушельницький, що три листи,

написані М. Драгомановим на адресу редакції "Друга", мали значний вплив на формування народовських позицій І. Франка. Основна тематика яких стосувалася відмови від "язичія" редакції двотижневика "Друг" з переходом на народну українську мову. "Ніяка сила річей, – каже він, – не спинить впливу на вас галицького народнього ґрунту і традиції, а цей ґрунт і традиція мають найближчих свояків на Україні. Хоч як не відхрещуйся, а тепер від хлопської галицько-української мови не втечеш, живучи в Галичині. Говоріть, що хочете, а ви й ваші діти будете слухати казок і пісень українських. У ваших політично-національних суперечках з Поляками доведеться вам частіше згадувати Українця Хмельницького, ніж Івана III. Московського..." [6, с. 245].

Інша проблематика листів М. Драгоманова стосувалася галицької москвофільської молоді, якій він радив читати твори О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Гоголя, І. Тургенева, Д. Достоевського, а також праці російських критиків – В. Белінського та М. Добролюбова, вивчати англійську і французьку мови, твори західноєвропейських поетів [6, с. 245]. Це не означало, що М. Драгоманов негативно сприймав українську літературу, навпаки, він намагався ознайомити галицьку москвофільську інтелігенцію з кращими тогочасними здобутками як російських, так і західноєвропейських авторів. Однак східногалицькі видавці в особі філії товариства "Українська громада" в Коломиї й українські гімназійні викладачі негативно й однобоко сприймали такі міркування М. Драгоманова. До речі, про захист М. Драгомановим української літератури свідчить його виступ на тему "Українська література, проскрибована російським урядом" в Парижі у 1878 р. на літературному конгресі під головуванням В. Гюґо [10, с. 50]. У ньому він наголошував на винятковій ситуації, у якій опинилися українська література, "... котра покликана здійснювати свою місію в розвитку європейської цивілізації" і яку переслідує уряд однієї з найбільших держав світу [10, с. 50].

М. Драгоманов звертав увагу галицької інтелігенції на ідеї Просвітництва, поширені серед освіченого західноєвропейського громадянства – раціоналізм, лібералізм, науковий поступ, суспільні питання, забезпечення прав жінок, які викликали спротив у її середовищі [6, с. 245]. У своїх листах М. Драгоманов серйозній критиці піддавав галицьку світську інтелігенцію, яка "... й не дуже то дбає про те, щоб стати справді мізком своєї нації, справжньою "intelligentio!" За те які то нікчемні збірки книжок у приватних людей і в товариських бібліотеках!" [6, с. 245].

Під впливом листів М. Драгоманова, І. Франко поступово відходить від москвофільства, і на загальних зборах "Академічного гуртка" у 1876 р. вони обирають новий виділ товариства, налагоджуючи приятельські взаємини з народовським "Дружнім лихварем", змінюючи не лише мову видання двотижневика, але й орієнтацію діяльності [6, с. 245]. До речі, у листі І. Франка до М. Драгоманова від 20 січня 1877 р., після арештів М. Павлика, О. Терлецького та інших йдеться про занепад як "Академічного гуртка", так і "Друга", автор вказує на фінансовій нужді, занедбаній бібліотеці тощо [11, с. 7–8].

Саме поширення драгоманівських соціалістичних ідей стало причиною арештів серед студентів університету в 1877 р. Були арештовані І. Франко, Михайло і Анна Павлики, Остап Терлецький, Михайло Котурницький та ін. Цей арешт "соціалістів" наробив значного галасу в Галичині й усій Австро-Угорській імперії. Студентів-"соціалістів" виключено з університету, ув'язнено [12, с. 148]. Саме ця обставина напевно, що й непокоїла не лише філію товариства "Українська громада" в Коломиї, але й українських гімназійних викладачів, тому вони ставилися з певною долею перестороги не лише до творів І. Франка, але й соціалістичних ідей М. Драгоманова.

Незважаючи на протистояння на політичному ґрунті, все ж таки було надруковано заплановане видання [9, арк. 241–242]. А. Крушельницький пропонував І. Франку видати його "Гуцульські оповідання" [9, арк. 243], однак на цьому листування А. Крушельницького з І. Франком завершується.

Отже, у статті проаналізовано важливий аспект епістолярної спадщини А. Крушельницького, його листування з І. Франком упродовж 1904–1912 рр. Автором досліджено основні питання, які служили предметом обговорення, зокрема видавничі плани та проекти, проблеми, пов'язані з видавничою діяльністю, суму авторських гонорарів тощо.

Список використаних джерел

1. Трофимук С. Антін Крушельницький – кореспондент Івана Франка / С. Трофимук // Жовтень. – 1968. – № 9. – С. 146–147.
2. Романенчук Б. Літературна Коломия / Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле / Б. Романенчук. – Філадельфія: Видання Комітету Коломийців, 1988. – С. 197–226.
3. Зуляк М. Співпраця Антона Крушельницького з "Життям і знанням" / М. Зуляк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / [За заг. ред. проф. І.С.Зуляка]. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2012. Вип. 2. – С. 160–165.
4. Зуляк М. І. Антін Крушельницький – популяризатор творчості Івана Франка / М. І. Зуляк // Вісімнадцята Всеукраїнська наукова конференція молодих істориків науки, техніки і освіти та спеціалістів, присвячена 150-річчю ювілею В.І.Вернадського: Матеріали конференції (м. Київ, 26 квітня 2013 р.). – Київ, 2013. – С. 117–120.
5. Крушельницький А. Дитячий вік Івана Франка / А. Крушельницький // Життя і знання. – 1928. – Ч. 7. – С. 195–

198. 6. Крушельницький А. Іван Франко в часі своїх університетських студій / А. Крушельницький // Життя і знання. – 1928. – Ч. 8. – С. 245–247. 7. Крушельницький А. Памяті Михайла Коцюбинського (з портретом) / А. Крушельницький // Життя і знання. – 1928. – Ч. 10–11. – С. 289–291. 8. Крушельницький А. "Громадський Друг" у житті й творчості Ів. Франка / А. Крушельницький // Життя і знання. – 1928. – Ч. 311–314. 9. Державний архів Львівської області, ф. Р. 1738, оп. 1, спр. 361, том XV, 429 арк. 10. Драгоманов М. Українська література, проscribeвана російським урядом = Dragomanow Michel. La littérature oukraiñienne proscrite par le gouvernement russe / [Перекл. з фр., текстолог. опрацювання та прим. Г. Цвенгроша; Вступ. сл. М. Колесси; Ред. кол.: Б. Якимович (голова), Н. Бічуча, М. Гнатюк та ін.] / М. Драгоманов. – Львів, 2001. – 94 [2] с.: портр. 11. Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / [Редкол. І. Вакарчук, Я. Ісаєвич (співголови) та ін.]. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 560 с. 12. Тищик Б. Кость Левицький – видатний галицький державно-політичний та громадський діяч / Б. Тищик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – Львів, 2012. – Випуск 56. – С. 147–158.

Марьяна Зуляк

ПЕРЕПИСКА АНТОНА КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО С ИВАНОМ ФРАНКОМ (1904–1912 ГГ.)

В статье проанализирован важный аспект эпистолярного наследия – переписка Антона Крушельницкого с Иваном Франком в течение 1904–1912 гг. Охарактеризованы основные вопросы, которые служили предметом обсуждения, а именно: издательские планы и проекты, проблемы, связанные с издательской деятельностью, сумма авторских гонораров и т.п.

Ключевые слова: Восточная Галичина, Антон Крушельницкий, Иван Франко, выдающиеся деятели, переписка.

Mariana Zuliak

CORRESPONDENCE OF ANTON KRUSHELNYTSKY AND IVAN FRANKO (1904–1912)

The article deals with an important aspect of epistolary heritage, correspondence of Anton Krushelnytsky and Ivan Franko. Described the main issues such as publishing plans and projects, problems associated with publishing, payment of honorarium.

Key words: Eastern Galicia, Antin Krushelnytsky, Ivan Franko, prominent figure, correspondence.

УДК 94(477)

Мар'яна Полич

СТАНОВЛЕННЯ ЛОНГІНА ЦЕГЕЛЬСЬКОГО ЯК ОСОБИСТОСТІ, НАУКОВЦЯ ТА ГРОМАДСЬКОГО ДІЯЧА (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

У статті висвітлено особливості становлення та розвитку суспільно-політичних поглядів відомого українського діяча й мислителя Лонгіна Цегельського. Проаналізовано стан вивчення проблеми, використано широке коло джерел, які різнобічно розкривають життя і діяльність ученого. Висвітлено громадсько-політичну та наукову діяльність Л. Цегельського на тлі історичних подій кінця ХІХ – початку ХХ ст. Проаналізовано чинники, що вплинули на формування його політичного світогляду. Розкрито державотворчу спрямованість політичної діяльності Л. Цегельського й обґрунтовано самотутній характер внеску вченого в українську політичну теорію та практику з огляду на раціональне сприйняття державотворчих проблем і активну участь у реалізації українських національних інтересів.

Ключові слова: Лонгин Цегельський, Галичина, патріотизм, національний рух, Австро-Угорщина.

Утвердження незалежності України, становлення громадянського суспільства, формування його ідеології відбувається в умовах бурхливого зростання інтересу до історичного минулого нашого народу. При цьому пріоритетного значення набуває звернення до ролі особового аспекту в історії, оскільки саме людський вимір є тим критерієм, який визначає духовність, потяг до історичної правди. Історія кожної держави, кожного напрямку діяльності є персоніфікованою, бо усі об'єктивні процеси суспільно-політичного розвитку проходять через індивідуальний досвід.

У цьому контексті особливої актуальності набувають дослідження життя та багатогранної діяльності однієї з визначних особистостей кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. – Лонгіна Цегельського як громадсько-політичного діяча та науковця. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю обґрунтування та висвітлення багатоаспектної громадсько-політичної та